

Културни маршрути в Констанца, Румъния

I.1. Православната катедрала "Св. Петър и Павел" е построена между 1883-1885 г. по планове на архитект Александру Оръску и разполага с открит притвор на входа и три кубета. Обзавеждането е от дъб, според чертежите на архитект Йон Минку; някои нейни елементи са украсени с полускъпоценни и позлатени камъни. Немският художник Вирнст е изготвил прозорците със стъклописи. Епископът на Долен Дунав, Партение Клинчен, открива мястото на 22 май 1895 г. Тъй като е частично засегната от бомбардировки (3 август 1941 г.) е извършена обширна реставрация. Художниците Г. Попеску и Н. Дона Делавранчя изработват нов стенопис изпълнен в техниката *fresco* (1959-1965 г.). Свети Мъченици от религиозни центрове в Добруджа, датирани от ранното християнство, също са представени в иконографски медальони (напр Св. Кирил от Аксиополис, Св. Максим и Св. Емилиян от Дуросторум). От 1923 г. сградата действа като катедрала, а през 2001 г. придобива статут на манастир. В нея се помещават мощите на Св великомъченик Пантелеймон, Св Авксентий, Св. Симеон Стълпник, Св. Св. Епиктет и Астион

I.2. Римокатолическата църква "Свети Антоний от Падуа" в Констанца е построена между 1935-1937 г., според плановете и под ръководството на архитект Романо де Симон от Букурещ. Църквата е построена върху бившия параклис, издигнат през 1885 г. Сегашната сграда е базилика, изградена по модела на базиликите в Северна Италия, с тухлена фасада в римски стил, специфичен за XIII век. Интериорът на църквата също е с тухлена фасада, което не изисква, нито позволява измазване на църквата.

I.3. Джамията Карол I

Построена е с румънски публични средства в периода 1910-1913 от камък и тухла, с изключение на купола и минарето, изградени от стоманобетон. Тя е построена по планове, изготвени от архитект Виктор Г. Шефанеску. Начинът на изпълнение принадлежи на изобретателя Гогу Константинеску и е първата сграда построена от железобетон и тухла в Румъния. Джамията, със застроена площ от 450 м², със свод, висок 25 м и минаре 47 м (вътрешната стълба има 140 стъпала), е издигната на мястото на древна джамия (Махмудия, построена през 1822 г.), от която е запазен миграб-а (олтара) в мавритански стил. Наоколо са изписани 99-ти атрибути на божествеността. От 1965 г. сред наследството на джамията има останал килим с тегло 490 кг и дължина 144 м², ръчно изработен преди 200 години в Хереке (Турция), дарен от султан Абдул Хамид на джамията от остров Ада Кале, сега наводнена.

I.4. Еврейската синагога

Сефарадският израелски храм в полуостровния квартал на града започва да се изгражда през 1910 г. от архитект Ангел Пъунеску. Изградена от камък и тухла, сградата представлява подчертан купол със заоблени декоративни профили, тесни прозорци от три сегмента на първия етаж, в горната част и правоъгълни прозорци на по-ниското ниво. Главната фасада, която първоначално е имала монументална стълба, е по-тясна от страничната, представяща звездата на Давид на върха. Интериорът е семпъл, с две колони. Сградата сега е в напреднал стадий на разложение.

I.5. Джамията Хункиар

Намира се в историческата зона на града. Това място с не толкова големи размери има огромно значение за мултикултурализма на Констанца, бидейки най-старата мюсюлманска религиозна постройка в града. В началото на XIX век Констанца е била обградена от отбранителна стена с бастион, построена от турците, които са управлявали Добруджа по това време. Тази отбранителна стена е била разрушена между 1828 - 1829 г. От тези останки през 1867 г. е започната джамията Хункиар, чието име от турски означава "управител".

I.6. Арменската църква "Св. Мария"

Първата арменска църква в Констанца е построена от дърво около 1740 г. Основите на втората църква са положени през 1880 г. от ктитора Назарет Торосян, в източната част на полуостров Томис, към морето. Площта, върху която е построена новата сграда, е дарение за арменската общност от Община Констанца за църква и училище. През 1942 г. църквата е унищожена от пожар, а богослужението е трябвало да се отслужва в залата за официални събития на арменското училище. Това "ново" седалище, използвано днес като трапезария на партерния етаж и като място за поклонение на първия етаж е разширено по-късно с камбанария и след това модифицирано така, че да изглежда като традиционна арменска църква или манастир. Вътре няма стенопис, а няколко икони. Църквата е посветена на "Успение Богородично" и е открита на 24 ноември 2002 НВП Дирайр Мардикян, архиепископ на арменските епархии в Румъния и България.

I.7. Гръцката православна църква "Метаморфозис"

Сградата е построена между 1865-1868 със съгласието на султан Абдул Азиз и с финансиране от гръцката общност. В Констанца това е първата не-мюсюлманска религиозна зидана конструкция. Църквата има вид на базилик, с две странични правоъгълна крила и едно полукръгло, централно. Подът е от бял мрамор, а олтарът от ела. Художникът Раду Николае възстановява вътрешното боядисване през 80-те години на XX век. След 1867 г. сградата претърпява някои промени, като добавяне на два странични балкона и на *cafes*; през 1922-1924 са попълнени четири странични прозореца на страничната част, а през 1947 г. е добавена камбанария, без това да повлиява на оригиналния архитектурен стил. Търговците от гръцката общност са дарилш църквата още от основаването ѝ с голям брой религиозни обекти (напр. четири големи полилеи от Мурано, Библия в сребриста рамка). През 1954 г. сградата е обявена за исторически паметник. Понастоящем е със статут на съвместна, румъно-гръцка енория.

II.1. Катедралният палрк

Това е един много важен археологически обект, разположен в близост до православна катедрала «Свети Петър и Павел». Оттам идва и името, с което е известен: Катедралният парк. Системното археологическо проучване, проведено в няколко кампании, между 1971 г. и 1974, разкрива на яве жилищен район от древния Томис. Намерените тук две основни улици, заедно с прилежащите им сгради, както и други сегменти на древна улична мрежа, позволяват днес идентифицирането на начина на организирането на град Томис. Резултат от това изследване е най-сложната и пълна стратиграфия на античния живот, с начало VI век пр. Хр. до V сл. Хр.. Археологическият материал, открит в ямите, практикувани в горните пластове, доказва, че районът е бил населен и през IV в. сл. Хр., а етажите, които биха му съответствали са остъргани при изграждането на катедралата. Ето защо,

Катедралният парк представя историята на града, в различни периоди, както и трансформация на гръцка колония в истински римо-византийски град, столица на Скития.

II.2. Християнската базилика

Известни са няколко християнски базилики, които са функционирали в Томис (Констанца) между IV - VI век сл. Хр. Много от тях са консервирани под земята, само две обаче са достъпни днес за посетители. Под хотел «Ибис», между улиците «Негру Вода» и «Мирча чел Бърън», е запазена една трета от най-голямата базилика в Томис. В момента на откриването тя е била дълга около 55 м и широка 24 м. Апсидата, с източно изложение, според християнския обичай, има петоъгълна форма. Интериорът е разделен на три кораба, посредством два реда надлъжни колони. Имала е три приложения на изток, както и портик към северната си страна. Входът е минавал през атриум, разположен на западната страна. Построена е през VI в. сл. Хр. върху руините на ранен римски амфитеатър (I-III в. сл. Хр.), където са се организирали гладиаторски борби. Базиликата е била разположена по протежение на главната улица на Томис, която идвала от Истрия и влизала в града през Голямата порта. Функционирала е до VII в. сл. Хр.

II.3. Голямата порта

Имаме новини за една от кулите, съпътстваща Голямата порта на град Томис (Констанца) още от началото на XX век, но изчерпателно изследване е проведено едва в периода между 1987 г. и 1998 г. През тази врата е влизал в Томис древният път, който идвал от Истрия, друг важен градски гръко-римски център по румънското черноморие. Била е внушителен паметник, част от страната на римо-византийско заграждение, защитаващо континенталната страна на града. Не е била единственият вход на града, но със сигурност е бил най-важният. Била е с най-широко отваряне (около 10 м широка), най-сложният план и най-стратегическото разположение. Построена заедно с римо-византийско помещение в началото на IV в. сл. Хр., когато са били издигнати или подновени и много други конструкции в Томис. Била е проектирана да защитава и да включва във вътрешността на града, квартал, който до тогава е функционирал извън ранноримското заграждение. Основна християнска постройка, която вероятно също така е служила и за епископска базилика на Томис, построена е в близост до Голямата порта.

II.4. Археологическият парк и вътрешната римо-византийска стена на град Томис (Констанца)

Археологическият парк носи това име, защото е организирана по протежението на руините на римо-византийско заграждение, защитавало град Томис в древността. Построен е през IV в. пр. Хр., за да включи в защитеното място на града квартал, който до тогава е функционирал извън по-ранното помещение. Предполага се, че за отбраната на Томис в различни исторически периоди са функционирали три заграждения. Траекториите на ранните елинистически и римски заграждения са прокарани хипотетично, въз основа на информация от писмени източници (творчеството на латинския поет Овидий), надписи, монети, а само в малка степен от археологически доказателства. Римо-византийското обаче е изследвано и може да се посещава в Археологическия парк. Има видими две порти заградени от правоъгълни кули, фасадите, които ги обединяват, както и кула с форма на "U" (Кулата на касапите). През V в. сл. Хр. западната страна на крепостта е била демонтирана и припокрита от заселена област. Тя, заедно с един нов квартал, оформен

около две палео-християнски базилики, са били включени в пространствата между Мурос, чрез добавяне на нова укрепителна линия, от тази, видима днес в Археологическия парк. Така, зоната, защитена от заграждението, била увеличена. Това бил последния момент на цъфтеж в историята на древен Томис.

Във вътрешността на парка, в различни области, са поставени и други експонати от древни паметници: каменни саркофази, колони, други архитектурни елементи, изображения и др. Близо до Кулата на касапите, върху свободната стена на съседната сграда може да се види разположението на древни селища на картата на Добруджа. В същия район е изложен и бюстът на Василе Първан, един от организаторите на румънската археология, който е инициатор и ръководител на археологически разкопки при Кулата на касапите между 1915 и 1916 г. Входът откъм пристанището на Археологическия парк е маркирано от статуята на Виктория, поставена с лице към морето.

II.5. Руините от кула на ранно римско заграждение

Тези останки изглежда, че принадлежат към две различни укрепителни системи: ранноримската, наслоена от османското укрепление. Първата, построена през II в. пр. Хр., е разрушена през римо-византийския период, когато е построено ново укрепление, за да включи в защитеното пространство една по-голяма площ от полуострова на град Томис (Констанца). Чрез нанасяне три различни линии на укрепления - елинистическа, ранно римска и римо-византийска - можем да забележим модел на градско развитие на Томис: населеният район постепенно се увеличава, което показва продължително развитие на града, до VII в. сл. Хр. Последното укрепление, по-скорошно, датира от османския период. Върху съвременен план на града фигурира укрепено османско селище върху една страна, на северозапад, от стена с две кули. Въпреки това, една литография представя османската крепост като непрекъсната линия, с най-малко една кула в допълнение, в източната част, където днес се намира статуята на инж. Ангел Салигни.

II.6. Национално-историческият и археологически музей – Констанца

Национално-историческият и археологически музей (НИАМ) се намира в стария център на Констанца. Археологическото богатство на Добруджа е представено в огромните му изложбени зали. Самата сграда е пример за румънската архитектура. Построена е през 1921 г., за да приюти Кметството на Констанца, а през 1977 г. става седалище на НИАМ. Сега, сградата е дом и излага няколко колекции (стъкло, бижута, монети, скулптурно изкуство) и различни артефакти, датиращи от праисторията до съвременната епоха, подредени в хронологичен ред на първия и втория етаж. Много от творбите, изложени в залите на НИАМ или консервирани в неговите складове са открити от археолози при археологически разкопки в окръг Констанца, като: Томис (Констанца), Хистрия (Истрия), Капидава, Улметум (Пантелимон), Карсиум (Хършова), Калатис (Мангалия), Албеш, Кея, Олтина и др. Някои от тези разкопки са систематично изследвани всяко лято и обогатяват ежегодно музейните колекции с новости.

II.7. Сградата с мозайка

Сградата с мозайка е открита по време на строителството на жилищни блокове върху югозападната отвесна скала на града през 1959 г. Монументалната сграда е построена в началото на IV в. сл. Хр. върху три тераси, издълбани във високата скала. Те били изравнени, за да се гарантира стабилността на сградата. Сградата е разположена точно

пред старото пристанище на Томис, където започвала първата серия от засводени помещения, използвани като складове за стоките, носени от търговските кораби, пристигащи в пристанището. Достъпът до следните две тераси се извършвал чрез масивни варовикови стълби. Второто ниво било подобно на първото. Било е с единадесет сводести стаи, които служели за същата цел, както и първите. Откриването на група от вносни продукти, съхранявани в две от тях, ни дава пълна картина на морските търговски отношения на Томис през римо-византийския период: впечатляващо количество печатано грънчарство, лампи, модели лампи, амфори, пълни с органични вещества (терпентин, маджун, стиракс, колофон, тамян, смирна), желязна руда блокове, котви и амфори, които съдържали желязни пирони и гвоздеи.

Планът на третото ниво е напълно различен от другите две. Тук има една голяма зала с разкошен и изключително богат и разнообразен декор. Цялата му повърхност е покрита с полихромна мозайка, украсена с геометрични и растителни мотиви; мозайката се простира върху площ от около 2000 кв. м., от които се пазят около 400 кв.м. Стените са покрити с мрамор с различни геометрични, флорални, зооморфни и дори антропоморфни репрезентации. Първоначално тази зала комуникирала с града през страничен вход, разположен на североизток. По-късно, входът е блокиран с тухли и използван като ниша, единственият функционален вход останал този от *vestibulum*, разположен в западния ъгъл на залата. Сградата е функционирала, с някои промени във функционалността и външния вид, до VI век сл. Хр.

II.8. Римските бани – Лентиарион

На около 100 м южно от Сградата с мозайката е друга древна впечатляваща сграда, комплекс от обществени бани, известен под името *Lentiarion*, съхранявана в надпис в горната част на каменната резба на вход водещ доедна малка стая под стълбището. Предполага се, че този термин показва функционалността на малкото помещение: това е мястото, където се държали чаршафите от лен (*Linum*), използвани за правилното функциониране на баните. Този голям комплекс е изследван само частично от археолозите: едно правоъгълно помещение, 30 x 10 кв.м., павирано с каменни плочи и снабдено с три входа, на югозапад - един към *Лентарион-а* и две към *vestibulum*, където е имало стълба, свързваща това ниво пред пристанището с нивото на древния град. Останалата част е под модерните сгради, на крайбрежната алея, южно от полуострова. Главната особеност на тази сграда е отоплителната ѝ система. Главното помещение, построено по същата техника, както и сградата с мозайки, се е отоплявала с горещия въздух преминаващ под паважа и през двойни стени. Тази сграда е построена вероятно през III в. пр. Хр. или по-късно, когато е построена и сградата с мозайка.

II.9. Християнската базилика

На главния вход на търговското пристанище на Констанца може да забележите малка площ в средата на пътя, където на зелена площ са запазени останки от древна базилика. Днес, само апсидата е все още видима, в непосредствена близост до руините на по-ранен правоъгълен комплекс (IV в. пр. Хр.), която е припокрита от християнска структура. Предимно търговската функционалност на зоната, разположена по протежение на брега, пред древното пристанище, е променена в V в. сл. Хр., заедно с построяването на

базиликата. Символи и предмети, свързани с християнските практики в Томис или в провинция Скития могат да бъдат адмирирани в постоянната експозиция на Музея за национална история и археология.

III.1. Фарът на Карол I и Музеят на пристанището

Фарът на Карол I е построен през 1909 г., в близост до Кралския павилион (който днес е дом на Музея на пристанището), за да почита и напомня обширните работи за систематизиране на пристанището, състояли се по време на крал Карол I на Румъния. **Музеят на пристанището** работи в сградата, известна през междувоенния период под името Гнездото на кралицата или Кралския павилион. Сградата стои на бившия кей на входа на пристанището и е проектирана и изработена под прякото ръководство на Ангел Салигни между 1909-1910 г. Оригинална дървена конструкция е възстановен в тухли и бетон между 1927-1928 г. Последната интервенция е направена между 1983-1985 г. Музеят представя пристанищните традиции и дейности на древния Томис до днес.

III.2. Музеят "Йон Жаля" е създаден с творби, дарени от художника Йон Жаля (1887-1983): скулптура (108 произведения), картини и скици, барелефи, статуи, бюстове. Сградата на музея е исторически паметник, построена между 1919-1920 г. в нео-румънски стил, с архитект Виктор Щефанеску. На партера и първия етаж са изложени оригинали творби и копия, изработени с различни материали и техники. Темите са разнообразни: алегорични творби, фронт скици, портрети, монументални композиции и др. Пред къщата, на крайбрежната скала, се намира неговият шедьовър, "Аркаш в покой".

III.3. Национално-историческият и археологически музей е един от най-богатите музеи в Румъния и втората институция по тази големина след Националния исторически музей. Основан е през 1879 г. от Ремус Опряну, първият префект на румънската администрация в Добруджа. В продължение на почти един век, е преживял периоди на спад и просперитет, бидейки преместван на различни места. През 1977 г. експонатите са окончателно преместени в сегашното си седалище. Красивата сграда на музея е построена в румънски архитектурен стил в началото на XX век и е служила като седалище на Кметството през 1921 г. Музеят разполага с впечатляващо наследство, състоящо се от над 430 хиляди предмети, датиращи от Палеолита до съвременната епоха,

III.4. Музеят на народното изкуство

През 1975 г. е формирана колекцията на народното изкуство към Музея на изкуствата в Констанца, а през 1980 г. получава статут на секция. От 1990 г. е юридическо лице. Постоянната експозиция обхваща всички жанрове на народното творчество, разпределени на етнографски зони, като музеят има национален характер. Колекциите включват: керамика, дървени и стъклени икони, метал, народни носии, черги, тъкани, текстил, орнаменти. Сградата на музея датира от 1893 г. и е исторически и архитектурен паметник. Първоначално е била кметство, а след това поща.

III.5. Музеят на изкуствата е създаден въз основа на колекцията от пинакотеката на Кметството на Община Констанца. Обогатен с творби, прехвърлени от Националния музей за изкуство и чрез придобивания и дарения, направени от Мариус Бунеску, Йон Жаля, Борис Караджя. Обектите са изложени на три нива на двете сгради, свързани

пomeжду си; първата сграда е с дата 1895 г., с елементи на външна декорация в неокласически стил, другата, съвременна, е построена между 1980-1982 г. В първата сграда са разположени произведения на най-известните румънски художници и скулптори. Във втората сграда, се срещат композиции, портрети и пейзажи на художници от по-ново поколение.

III.6. Морският музей е създаден през 1969 г. като институция от национален интерес, от категория I, уникален в страната. Намира се в сградата на бившото Висше военноморско училище, датираща от 1908 г., сградата е исторически паметник. Музеят е организиран хронологично и тематично, и има няколко секции, представени в 30 зали. Институцията разполага с 37.800 творби, групирани в 33 колекции, представящи историята на румънския флот. Музеят на румънския флот е утвърден като музей с национално значение, втори към Министерството на националната отбрана и единственият в Добруджа.

IV.1. Казиното, аквариумът и крайбрежната алея

Казиното

През 1903 г. местните власти са решили да построят казино по проект в стил Art Nouveau на архитекта Даниел Ренар. Това обаче било оспорено от част от обществеността и някои политически сили. Работите започнали през 1907 г. и били завършен през 1910 г.

Аквариумът се намира на брега на морето, точно пред величественото казино на Констанца. Открит на 1 май 1958 г. той е бил за дълго време първата и единствена обществена институция по рода си в нашата страна. Сградата е построена в началото на XX век, като приложение към Казиното. Пространството е предназначено за постоянната експозиция на водната фауна и флора.

Генуезкият фар е исторически паметник, разположен по крайбрежието на град Констанца, в района на Казиното и е с височина от около 8 м. Построен е около 1300 г. от генуезците, които търгували на пристанището. Възстановен е между 1858-1860 г. от френския инженер Артин Аслан, по поръчка на една английска компания.

Променадата е разположена на носа на полуострова и е проектирана в съответствие със съвременните стандарти за туризма. Скалата е оборудвана с перила с архаичен вид, а прилежащите зелени площи са озеленени с перголи, скулптурни творби на Йон Жаля, фонтан и статуя на Кралица Елизабета Румънска.

IV.2. Туристическото пристанище "Томис" е една от най-известните дестинации на града, както за туристи, така и за местните жители. Независимо от сезона, районът на пристанище Томис е изборът, направен от хората, които желаят да се любуват на морето. Достъпът до пристанището е много лесен, през улица, която се спуска до залива. На първа линия са построени кафенета и ресторанти, предлагащи рибни ястия. През лятото пристанището често се посещава от групи делфини. Също така е идеалното място да се организират водни спортове.

IV.3. Площад «Овидий» и булевард «Томис»

Площадът «Овидий» се намира в историческия център на града е напълно обновен през последните години, превръщайки се в пешеходна зона и основната атракция за туристите

и жителите на Констанца. Тъй като броят на круизните кораби се разраства, десетки хиляди чуждестранни туристи се очакват да посетят Стария център. Статуята на латински поет Овидий доминира пазарното пространство, разположена тук, след обявяването на Независимостта (това е било старото име на пазара). Също тук е Национално-историческият и археологически музей и Римската сграда с мозайка. **Булевард «Томис»** започва точно от тук и съставлява източно-западната ос на града. Навсякъде по протежението му са разположени много сгради, които са исторически или архитектурни паметници. Много от тях ще бъдат възстановени. От лятото на 2015 г. в пешеходната зона на булевард «Томис», към площад «Овидий», се отвориха няколко кафенета и ресторанти, които канят туристите да се насладят на ястия от интернационална кухня или традиционни. Туристите могат да опитат различни видове напитки или кафе, вътре в топлия и гостоприемнен интериор на тези локали, в студено време или на сенчестите им тераси в горещото време.

IV.4. Археологическият парк е район с богата растителност, където духт на древната крепост Томис е все още жив. Паркът обхваща огромна площ, между Община Констанца и бул. «Фердинанд», а неговите алеи изглеждат като изложбени зали на исторически музей: колони, голяма керамика и архитектурни фрагменти, датиращи от римско-византийския период. Страната на парка откъм бул. «Фердинанд» е все още ограничена от зида от късния Рим, сграда, датираща от IV-VI в. сл. Хр., състоящ се от две входни порти към крепостта. Също тук могат да се видят руините на кулата на касапите, преустроена по времето на Юстиниан. На стената на сградата по източния край на парка може да види карта на древните селища в Добруджа.

IV.5. Музейният комплекс на естествените науки е важен репер в културния и научния облик на града, работещ на две места: аквариумът в близост до казиното и музейният комплекс на площад «Совежа», построен през 1972-1973 г. В този простор са разположени секциите: Микроделта, Делфинариум, Планетариум – Астрономическата обсерватория и постоянна изложба на екзотични птици. Паркът на комплекса е отлична зона за отдих с алеи и пейки, разположени сред дървета и растителност, всичко, представляващо мини дендрологична градина. Наследството на институцията разполага с над 30.000 експоната, представящи: мекотели, ракообразни, риби, птици и бозайници. В тази връзка са установени отношения с много и сходни институции в Европа, Азия и Африка.

IV.6. Паркът «Тъбъкърие» покрива площ от около 100 ха около езерото със същото име, бидейки един от най-красивите паркове в Добруджа и сред най-големите в страната. Паркът включва три вътрешни езера, по бреговете на които расте растителност. Езерата включват острови, полуострови и ивица земя, които придават на зоната романтичен аспект. Един изключителен чар се придава от многото мостове и мостчета, които улесняват достъпа над водните площи. Растителността се състои от различни видове дървета, езера специфични за блатните зони: върби, тополи, кипариси, червен дъб, но също и кестен, бреза, бук и магнолия. През лятото, той може да тръгне на обиколка из парк с влакче. През лятото може да се направи обиколка с влакчето. Малсана дървена църква "Свети Мина" си почива и тя по лъскавата повърхност на водата и придава особен чар на парка.